

แนวทางการพัฒนาศักยภาพแหล่งเรียนรู้ชุมชนตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง บ้านชีเหล็กใหญ่ตำบลในเมือง อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ

The guidelines to development potential of community learning resources
according to the principle of sufficiency economy Baan Khilekyai NaiMueang
Sub-district Mueang Chaiyaphum District Chaiyaphum Province

ณฤต เลิศอุตสาหกุล^{1*} และกรรณวิษณ์ ช่วยอุปการ²
Narita Lert-utsahakul^{1*} and Kannawish Chuai-uppakan²

^{1,2} สาขาวิชายุทธศาสตร์และการพัฒนา คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ 36000

^{1,2} Development Strategy, Faculty of Political Science, Chaiyaphum Rajabhat University,
Chaiyaphum 36000, Thailand.

^{1*} Corresponding Author, E-mail : e_hooo@hotmail.com

Received: 3 February 2022, Revised: 25 April 2022, Accepted: 11 May 2022

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาศักยภาพแหล่งเรียนรู้ชุมชน 2) ศึกษาแนวทางการพัฒนาศักยภาพแหล่งเรียนรู้ชุมชนตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง บ้านชีเหล็กใหญ่ ตำบลในเมือง อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิโดยใช้วิธีการวิจัยแบบผสมวิธี ทั้งการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ แบ่งเป็น 2 ระยะ คือ ระยะที่ 1 เป็นการสอบถาม กลุ่มตัวอย่างประชาชนในหมู่บ้านจำนวน 358 คน ได้จากการสุ่มแบบชั้นภูมิ และการสัมภาษณ์ ส่วนระยะที่ 2 เป็นการสนทนากลุ่ม ได้จากการเลือกแบบเจาะจง จำนวน 35 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสอบถามแบบสัมภาษณ์และประเด็นสนทนากลุ่ม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพใช้วิธีวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า 1) ศักยภาพแหล่งเรียนรู้ชุมชนตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงโดยภาพรวม มีศักยภาพอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า มีศักยภาพอยู่ในระดับมาก ปานกลางและน้อย เรียงลำดับดังนี้ ขั้นที่ 6 ทำทาน ขั้นที่ 5 ทำบุญ ขั้นที่ 9 เครือข่าย ขั้นที่ 4 พอรัมเย็น ขั้นที่ 8 ทำขาย ขั้นที่ 7 ทำเก็บ ขั้นที่ 3 พออยู่ ขั้นที่ 1 พอกิน ขั้นที่ 2 พอใช้ 2) แนวทางการพัฒนาศักยภาพแหล่งเรียนรู้ชุมชนตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ควรจัดกิจกรรมจิตอาสาในรูปแบบ “บวร” รื้อฟื้นประเพณีฮีต 12 คอง 14 จัดทำฐานข้อมูลออนไลน์ สร้างลานวัฒนธรรมชุมชน สร้างเครือข่ายเยาวชนจิตอาสาจัดทำปฏิทินเรียนรู้ในรอบปี

คำสำคัญ: แหล่งเรียนรู้ชุมชน, เศรษฐกิจพอเพียง, แนวทางการพัฒนาศักยภาพ

Abstract

The purposes of this research were to 1) study The potential of community learning resources according to the principle of sufficiency economy 2) The guidelines to development potential of community learning resources. That used mix method techniques, both of quantitative and qualitative. Determined the study into 2 phases : Phase 1 used the questionnaires from 358 people with stratified random sampling and used the interview from 35 people with purposive selection. Phase 2 used the focus group discussion from 35 people with purposive selection. The research tools were questionnaires, interview forms, and focus group discussions issue. The statistics used in the quantitative data analysis were percentage, mean, and standard deviation. The qualitative data used content analysis method. Results founded as follows : 1) The potential of community learning resources according to the principle of sufficiency economy had overall average in moderate level. Details about each step founded that the potential was at a high level, medium and low sort as follows ; step 6 sharing, step 5 merit, step 9 network, step 4 shady and cool, step 8 sell, step 7 preserving, step 3 live and housing, step 1 food and step 2 usable. 2) The guidelines to development potential of community learning resources according to the principle of sufficiency economy sort by high potential as follows : should organize volunteer activities in the “Bowon principles” model, reviving the tradition of Heet 12 Kong 14 (twelve annual festivals of Isan people observed one per month) create an online database, create a community cultural courtyard, create network of youth volunteers and create a learning calendar for the year.

Keywords: Community learning resources, Sufficiency economy, The guidelines to development potential

1. บทนำ

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560–2564) ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2560–2579) และแผนพัฒนาการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560–2564) ได้กำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาศักยภาพคนทุกช่วงวัยการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ไว้ การพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ที่มีมาตรฐานและหลากหลายตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง และหลักธรรมของศาสนา กับทั้งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มาตรา 12 เปิดโอกาสให้คนไทยทุกคนจัดการเรียนการสอนเองได้ตอบสนองการเรียนรู้นอกห้องเรียน มาตรา 25 ส่งเสริมการจัดตั้งแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกรูปแบบอย่างเพียงพอและมีประสิทธิภาพ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2545)

จังหวัดชัยภูมิได้ขับเคลื่อนนโยบายการศึกษาในพื้นที่ ตามแผนพัฒนาการศึกษาจังหวัดชัยภูมิ (2562-2565) มีวิสัยทัศน์ว่า “คนชัยภูมิเป็นคนดีมีปัญญา พึ่งพาตนเองได้โดยยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” กล่าวคือ 1) เพิ่มศักยภาพและส่งเสริมให้ศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม มีบทบาทนำในการปลูกฝัง

คุณธรรมจริยธรรมให้แก่ประชาชน พัฒนาเด็กและเยาวชน ให้เป็นคนดี มีคุณธรรมนำความรู้ 2) สร้างเครือข่าย ชุมชนท้องถิ่น และทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการฟื้นฟูเผยแพร่มรดกภูมิปัญญาของวัฒนธรรม ประเพณี ค่านิยมที่ดีงาม 3) สร้างโอกาสให้เด็กและเยาวชนและประชาชนผู้มีความรู้ความสามารถด้าน วัฒนธรรมได้มีเวทีแสดงออก เผยแพร่ 4) กระจายโอกาสทางการศึกษาสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต อย่างต่อเนื่องให้กับคนทุกช่วงวัยโดยเฉพาะนักเรียนระดับประถมศึกษา มีความเหมาะสมกับการปลูกฝัง จิตสำนึกให้รักถิ่นเกิดนำหลักการเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในวิถีชีวิตและการประกอบอาชีพได้ (สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดชัยภูมิ, 2561)

ชุมชนบ้านชีเหล็กใหญ่ตำบลในเมืองอำเภอเมืองชัยภูมิจังหวัดชัยภูมิเป็นชุมชนเก่าแก่มีประวัติมา ยาวนาน เป็นชุมชนพอเพียงพึ่งพาตนเองโดยน้อมนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิตประกอบอาชีพ เกษตรกรรมอนุรักษ์สืบสานวัฒนธรรมมาอย่างยาวนาน จากงานวิจัยของนักมานุษยวิทยาเดินดินบ้านชีเหล็ก ใหญ่-ชัยภูมิของศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธรอธิบายว่าชุมชนนี้มีการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีอันดีงามผู้คน ในชุมชนมีความสามัคคีช่วยเหลือเกื้อกูลกัน มีวัดบวรนิเวศเป็นศูนย์กลางความเชื่อวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ เป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชนตามประเพณีฮีต 12 คอง 14 มีอัตลักษณ์สำคัญ ได้แก่ เจ้ายั้งไฟ กลองเสี่ยง วงแคนยาว ถือเป็นพิพิธภัณฑ์มีชีวิตและได้รับคัดเลือกเป็นชุมชนคุณธรรมต้นแบบ 1 ใน 3 ของจังหวัดชัยภูมิ เหมาะสมที่จะเป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชนท้องถิ่น (นันทวรรณ เหล่าฤทธิ์, 2557)

จากการศึกษาภาคสนามขั้นต้น โรงเรียนในเขตพื้นที่อำเภอเมืองชัยภูมิและพื้นที่ใกล้เคียง ยังขาดแหล่ง เรียนรู้ชุมชนที่สามารถในการจัดกระบวนการเรียนรู้ตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบกับในสถานการณ์ ปัจจุบันศักยภาพทางวัฒนธรรมภูมิปัญญาของชุมชนนี้กำลังจะสูญหาย เนื่องจากขาดการเรียนรู้และส่งต่อ ขาดการบันทึกจัดเก็บ และจากการทบทวนเอกสารวิจัยเกี่ยวกับแหล่งเรียนรู้ในชุมชนตามแนวทางเศรษฐกิจ พอเพียงโดยภาพรวมการจัดการเรียนรู้โดยใช้แหล่งเรียนรู้ในพื้นที่ชุมชนนี้ ยังไม่มีการศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนา ศักยภาพแหล่งเรียนรู้ชุมชนตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนมาก่อนอันจะนำไปสู่การ บริหารจัดการโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนที่เหมาะสมเชิงพื้นที่ โดยการปรับประยุกต์ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง สู่การปฏิบัติ ในรูปแบบของบันได 9 ขั้น สู่ความยั่งยืนดังนี้ 1) พอกิน 2) พอใช้ 3) พออยู่ 4) พอมีเย็น 5) ทำบุญ 6) ทำทาน 7) ทำเก็บ 8) ทำขาย 9) สร้างเครือข่าย (อัญชลี แอมประชา, 2563)

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าวผู้วิจัยเชื่อว่าแหล่งเรียนรู้ชุมชนตามหลักเศรษฐกิจ พอเพียงจะช่วยให้บรรลุตามจุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษาได้ ซึ่งผลการวิจัยนี้จะได้แนวทางช่วยลดช่องว่าง เรื่องการจัดการทรัพยากรการเรียนรู้และงบประมาณการศึกษานอกพื้นที่ นำไปสู่การเพิ่มโอกาสทางการศึกษา ให้กับเยาวชนในชุมชนและผู้สนใจทั่วไปได้เรียนรู้ สืบสาน พัฒนาต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่น เกิดค่านิยม รักท้องถิ่นบนฐานอัตลักษณ์ชุมชนตนเองโดยการบูรณาการเข้ากับการจัดการศึกษาได้อย่างเหมาะสมยั่งยืนต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาศักยภาพแหล่งเรียนรู้ชุมชนตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงบ้านชีเหล็กใหญ่ ตำบลในเมือง อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ

2.2 เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาศักยภาพแหล่งเรียนรู้ชุมชนตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง บ้านชีเหล็กใหญ่ ตำบลในเมือง อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ

3. แนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

3.1 แหล่งเรียนรู้ชุมชน เป็นแหล่งเรียนรู้ในพื้นที่ชุมชน ที่ผู้เรียนสามารถศึกษาได้ทั้งในระบบนอกระบบ และตามอัธยาศัยตอบสนองการเรียนรู้โดยการปฏิบัติจริง (Learning by doing) ในสถานที่จริงสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตัวเอง และเผยแพร่ข้อมูลได้ง่าย (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2553)

3.2 เศรษฐกิจพอเพียง เป็นแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนอย่างพอเพียง ตามพระราชดำริ คือเข้าใจ เข้าถึง และพัฒนา จำแนกเป็นบันได 9 ขั้นสู่ความพอเพียง เป็นหลักการของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการพัฒนาที่สามารถนำมาใช้ในการจัดแหล่งเรียนรู้ของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชมหิตลธิเบศรรมหาธิปัต จักรีนฤพดินทร สยามินทราธิราช บรมนาถบพิตร (มูลนิธิสิทธกรรมธรรมชาติ, 2559)

3.3 แนวทางการพัฒนาศักยภาพ มีขั้นตอนพัฒนาตามหลักบันได 9 ขั้น สู่ความพอเพียง ดังนี้ (มูลนิธิสิทธกรรมธรรมชาติ, 2559) 1) ขั้นพอกิน หมายถึง มีความพอกินขั้นพื้นฐาน มีข้าวปลาอาหารพอกินอยู่ให้ได้โดยไม่ใช้เงิน หรือใช้เงินน้อย มีอาหารพอมี พอกิน ด้วยการปลูกพืช ผัก ผลไม้ ให้พอกินอาหารปลอดภัย ไม่ป่วยจากสารตกค้างในอาหาร 2) ขั้นพอใช้ หมายถึง มีความพอใช้ด้านอาหาร เครื่องนุ่งห่ม สมุนไพรสำหรับรักษาโรค ทั้งโรคคน โรคพืช โรคสัตว์ และไม้สำหรับทำบ้านพัก ที่อยู่อาศัย ด้วยการปลูกป่า 3 อย่าง ประโยชน์ 4 อย่าง 3) ขั้นพออยู่ หมายถึง มีความพออยู่ มีบ้านอยู่อาศัย มีที่ดินทำกิน รักษาพันธุระบบนิเวศ ลดต้นทุนการผลิต ใช้วัสดุทดแทน ฟังตนเองได้ 4) ขั้นพอมีเงิน หมายถึง มีความพอมีเงิน ปลูกป่าไม่ให้ความรุ่มเย็นกับบ้าน กับชุมชน กับโลก แก้ปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากร แก้ปัญหาความขาดแคลนน้ำภัยแล้ง 5) ขั้นทำบุญ หมายถึง ความดี ความสุข เป็นเครื่องชำระจิตใจให้ผ่องใส เชื่อมั่นว่าสังคมไทยเป็นสังคมบุญ มีเหลือจึงนำไปทำบุญ 6) ขั้นทำทาน หมายถึง การให้ การแบ่งปันในเครือข่ายเศรษฐกิจพอเพียง เชื่อมั่นว่าสังคมไทยเป็นสังคมทาน ลดปัญหาช่องว่างชนชั้น เชื่อในทานบารมีว่ายิ่งทำยิ่งได้ ยิ่งให้ยิ่งได้รับ ส่งผลกลับมาเป็นกัลยาณมิตร ช่วยเหลือกันในทุกสถานการณ์ 7) ขั้นทำเก็บ หมายถึง การรู้จักเก็บรักษา การตั้งอยู่ในความไม่ประมาท การสร้างรากฐานของการเอาตัวรอดในเวลาเกิดวิกฤตการณ์ เก็บรักษาข้าวไว้ในยุ้งฉางเพื่อให้พอมีกินข้ามปี การคัดเลือกและเก็บรักษาข้าวพันธุ์ไว้ใช้ในปีต่อไป การสะสมอาหารไว้กินในยามหน้าแล้ง ด้วยการแปรรูปอาหารหลากชนิด 8) ขั้นทำขาย หมายถึง การขายภายใต้การรู้จักตนเอง รู้จักพอประมาณและเป็นไปตามลำดับ โดยขายของที่เหลือจากทุกขั้นแล้ว จึงนำมาขายด้วยความรู้สึกของการให้อยากที่จะให้สิ่งดีๆ ที่ปลูกเอง เผื่อแผ่ให้กับคนอื่น ได้รับสิ่งดี ๆ นั้นด้วย คือ พอเพียงเพื่ออุมชู เผื่อแผ่ แบ่งปันไปด้วยกัน 9) ขั้นเครือข่าย หมายถึง การสร้างเครือข่ายจิตอาสา เพื่อแบ่งปันความรู้ ลงแรงเป็นกำลังเกื้อหนุนกัน ขยายผลความสำเร็จตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติแนวคิด และวิถีการดำเนินชีวิตของคนในสังคม ในชุมชน

4. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้รูปแบบการวิจัยเพื่อพัฒนา เทคนิควิจัยแบบผสมวิธี (Mixed method) คือ การศึกษาข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ กำหนดวิธีดำเนินการวิจัยเป็น 2 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 ศึกษาศักยภาพแหล่งเรียนรู้ชุมชนตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ใช้วิธีเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ โดยใช้แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์

ระยะที่ 2 ศึกษาแนวทางพัฒนาศักยภาพแหล่งเรียนรู้ชุมชนตามหลักเศรษฐกิจ ใช้วิธีเชิงคุณภาพ โดยการจัดสนทนากลุ่ม

4.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในงานวิจัยนี้ ได้แก่ ประชากรที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้าน บ้านชีเหล็กใหญ่ ที่มีอายุ 18 ปีขึ้นไป ตามบัญชีเลือกตั้ง ปี 2563 ประกอบด้วย หมู่ 2 จำนวน 1,066 คน หมู่ 9 จำนวน 2,273 คน รวมจำนวน 3,339 คน

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ กลุ่มตัวอย่างผู้ตอบแบบสอบถาม ได้จากวิธีสุ่มแบบชั้นภูมิ ตามจำนวนประชากรของแต่ละหมู่บ้าน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของ Yamane ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% ประชากร หมู่ 2 ได้จำนวน 114 คน หมู่ 9 ได้จำนวน 244 คน รวมจำนวนผู้ตอบแบบสอบถาม 358 คน

กลุ่มสัมภาษณ์และสนทนากลุ่ม ได้จากเลือกแบบเจาะจง จำนวน 35 คน จากคุณสมบัติผู้ที่มีประสบการณ์ในการจัดการแหล่งเรียนรู้ชุมชน การจัดการเรียนรู้นอกสถานศึกษา ปรากฏชาวบ้านต้นแบบการประยุกต์ใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียง นักเรียนโรงเรียนในเขตเทศบาลเมืองและอาศัยอยู่ในชุมชนไม่น้อยกว่า 10 ปี จำแนกเป็น 3 กลุ่มดังนี้ 1) กลุ่มภาคีพัฒนา ได้แก่ ครูผู้สอน จำนวน 2 คน ผู้อำนวยการโรงเรียน จำนวน 2 คน ผู้ปกครอง จำนวน 5 คน ผู้อำนวยการเขตพื้นที่ประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 1 จำนวน 1 คน นายกเทศมนตรีเทศบาลเมือง จำนวน 1 คน นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด จำนวน 1 คน รวม 12 คน 2) กลุ่มชุมชน ได้แก่ พระสงฆ์ จำนวน 1 รูป ผู้นำชุมชน จำนวน 2 คน ราษฎรชุมชน จำนวน 8 คน อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) จำนวน 2 คน รวม 13 คน 3) กลุ่มนักเรียน ได้แก่ นักเรียนในเขตเทศบาลและในชุมชนที่เคยมาเรียนรู้กับชุมชนบ้านชีเหล็กใหญ่ โรงเรียนละ 1 คน ทั้ง 10 โรงเรียน รวม 10 คน

4.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

4.2.1 แบบสอบถามเพื่อศึกษาศักยภาพแหล่งเรียนรู้ชุมชนตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงบ้านชีเหล็กใหญ่ ประกอบด้วย 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของสมาชิก ได้แก่ เพศ อายุ อาชีพ รายได้ หนี้สิน การถือครองที่ดิน มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ

ตอนที่ 2 ศักยภาพแหล่งเรียนรู้ชุมชนตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่าที่แสดงถึงความสามารถในการเป็นแหล่งเรียนรู้ชุมชน ตามหลักบันได 9 ขั้น สู่ความพอเพียงจำนวน 5 ระดับ ดังนี้

คะแนน 5 หมายถึง ความสามารถในการเป็นแหล่งเรียนรู้ที่อยู่ในระดับมากที่สุด

คะแนน 4 หมายถึง ความสามารถในการเป็นแหล่งเรียนรู้ในระดับมาก

คะแนน 3 หมายถึง ความสามารถในการเป็นแหล่งเรียนรู้ในระดับปานกลาง

คะแนน 2 หมายถึง ความสามารถในการเป็นแหล่งเรียนรู้ในระดับน้อย

คะแนน 1 หมายถึง ความสามารถในการเป็นแหล่งเรียนรู้ในระดับน้อยที่สุด

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาศักยภาพแหล่งเรียนรู้ชุมชนตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง บ้านชีเหล็กใหญ่ ตำบลในเมือง อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ

4.2.2 แบบสัมภาษณ์และประเด็นสนทนากลุ่ม

4.3 การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือ

4.3.1 การสร้างและการตรวจสอบคุณภาพแบบสอบถามผู้วิจัยสร้างแบบสอบถามโดยศึกษาวิเคราะห์สังเคราะห์แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับศักยภาพแหล่งเรียนรู้ชุมชนตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง นำแบบสอบถามไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน พิจารณาตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา โดยเลือกข้อคำถามที่มีค่า IOC ระหว่าง 0.67-1.00 ขึ้นไป แล้วไปทดลองใช้กับประชาชนชุมชนบ้านเสี้ยวน้อย อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ จำนวน 30 คน ได้ค่าความเชื่อมั่น 0.97 นำผลการวิเคราะห์ข้อมูลมาปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถาม เพื่อนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างต่อไป

4.3.2 นำแบบสัมภาษณ์และประเด็นสนทนากลุ่ม ไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน พิจารณาตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา โดยเลือกข้อคำถามที่มีค่า IOC ระหว่าง 0.67-1.00 ขึ้นไป แล้วนำไปทดลองใช้กับประชาชนในชุมชนบ้านเสี้ยวน้อย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ จำนวน 6 คน เพื่อตรวจสอบความเข้าใจในประเด็นคำถามและการตอบคำถามได้ตรงประเด็น จากนั้นนำไปเก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป

4.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.4.1 ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง โดยชี้แจงวัตถุประสงค์การวิจัยและอธิบายความหมายข้อแบบสอบถามคำถามแต่ละข้อ

4.4.2 ผู้วิจัยดำเนินการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายด้วยตัวเอง โดยขออนุญาตจัดบันทึก ถ่ายภาพและบันทึกเสียงสนทนา

4.4.3 ผู้วิจัยดำเนินการสนทนากลุ่มร่วมกับผู้ช่วยวิจัย โดยขออนุญาตโดยบันทึก ถ่ายภาพและบันทึกเสียงสนทนา

4.5 การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้

4.5.1 ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม ดังนี้

4.5.1.1 ข้อมูลพื้นฐานใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าความถี่และค่าร้อยละ

4.5.1.2 ศักยภาพแหล่งเรียนรู้ชุมชนตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ตามหลักบันได 9 ขั้น ใช้วิธีวิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ย (Mean : $\bar{X}$) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation : S.D.) โดยกำหนดช่วงคะแนนตามเกณฑ์ ดังนี้

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 4.51 – 5.00 หมายถึง มีศักยภาพมากที่สุด

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 3.51 – 4.50 หมายถึง มีศักยภาพมาก

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 2.51 – 3.50 หมายถึง มีศักยภาพปานกลาง

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.51 – 2.50 หมายถึง มีศักยภาพน้อย

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.00 – 1.50 หมายถึง มีศักยภาพน้อยที่สุด

4.5.1.3 ในส่วนข้อเสนอแนะอื่นๆ ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา ในรูปแบบของการพรรณนาข้อมูลที่มีความเหมือนและแตกต่างกันโดยเรียงจากความสำคัญมากที่สุดไปหาความสำคัญน้อยสุด

4.5.2 ใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลสัมภาษณ์ ในรูปแบบของการพรรณนาข้อมูล แล้วนำเสนอในภาพรวมตามวัตถุประสงค์การวิจัย

4.5.3 ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหาการสนทนากลุ่ม ในรูปแบบของการพรรณนาข้อมูล แล้วนำเสนอในภาพรวมตามวัตถุประสงค์การวิจัย

5. ผลการวิจัย

5.1 ผลการศึกษาศักยภาพแหล่งเรียนรู้ชุมชนตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงเชิงปริมาณดังตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานศักยภาพแหล่งเรียนรู้ชุมชนตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง

ศักยภาพแหล่งเรียนรู้ชุมชนตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง	ความสามารถในการเป็นแหล่งเรียนรู้		
	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$)	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D.)	แปลผล
ขั้นที่ 1 พอกิน	3.15	1.27	ปานกลาง
ขั้นที่ 2 พอใช้	2.45	1.18	น้อย
ขั้นที่ 3 พออยู่	3.35	1.19	ปานกลาง
ขั้นที่ 4 พอร่มเย็น	3.51	1.12	มาก
ขั้นที่ 5 ทำบุญ	3.86	1.06	มาก
ขั้นที่ 6 ทำทาน	3.97	1.07	มาก
ขั้นที่ 7 ทำเก็บ	3.37	1.18	ปานกลาง
ขั้นที่ 8 ทำขาย	3.51	1.16	มาก
ขั้นที่ 9 เครือข่าย	3.61	1.20	มาก
รวม	3.42	1.16	ปานกลาง

จากตารางที่ 1 ศักยภาพแหล่งเรียนรู้ชุมชนตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงโดยภาพรวมพบว่ามีศักยภาพอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.42$, S.D.=1.16) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่ามีศักยภาพอยู่ในระดับมากเรียงลำดับ คือ ขั้นที่ 6 ทำทาน ($\bar{X}=3.97$, S.D.=1.07) ขั้นที่ 5 ทำบุญ ($\bar{X}=3.86$, S.D.=1.06) และขั้นที่ 9 เครือข่าย ($\bar{X}=3.61$, S.D.=1.20) ศักยภาพแหล่งเรียนรู้ชุมชนตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงบ้านชีเหล็กใหญ่ ตำบลในเมือง อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ โดยภาพรวมมีศักยภาพอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.42$, S.D.=1.16) เมื่อพิจารณาเป็นรายขั้น นำเสนอแบบผานวิธีทั้งข้อมูลเชิงปริมาณและคุณภาพตามลำดับศักยภาพแหล่งเรียนรู้มีรายละเอียดดังนี้

5.1.1 ขั้นที่ 6 ทำทาน พบว่า ชุมชนมีศักยภาพอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.97$, $S.D.=1.07$) คนในชุมชนมีความเข้าใจเรื่องทานและปฏิบัติได้ มีพระสงฆ์ กรรมการวัด หมอธรรม เป็นวิทยากรพื้นที่จัดกิจกรรม เช่น โรงเรียน ศูนย์เด็กเล็ก ศาลาอเนกประสงค์ มีความพร้อมด้านองค์ความรู้ สามารถจัดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกับชุมชนด้วยหลักบวร และการสืบสานประเพณีวัฒนธรรม

5.1.2 ขั้นที่ 5 ทำบุญ พบว่า ชุมชนมีศักยภาพอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.86$, $S.D.=1.06$) คนในชุมชนมีความเข้าใจเรื่องทำบุญและปฏิบัติได้ สืบสานทำกันมานานตั้งแต่ก่อตั้งชุมชน มีพระสงฆ์กรรมการวัด หมอธรรม เป็นวิทยากร พื้นที่จัดกิจกรรม เช่น ศาล ตาปู่บ้าน ศาลเจ้าพ่อพญาแล มีความพร้อมในองค์ความรู้ กิจกรรมของแหล่งเรียนรู้สืบสานประเพณีและพุทธศาสนาไปพร้อมกัน

5.1.3 ขั้นที่ 9 เครือข่าย พบว่า ชุมชนมีศักยภาพอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.61$, $S.D.=1.20$) คนในชุมชนมีความเข้าใจเรื่องเครือข่ายและปฏิบัติได้ มีประธานชุมชนหมู่ 9 และผู้ใหญ่บ้านหมู่ 2 หัวหน้าวงแคนยาว กรรมการกลองเล็งวัดบริบูรณ์ กลุ่มอาสา อสม. เครือข่ายหน่วยงานวัฒนธรรมจังหวัด ศูนย์ฟาร์มฮั้ว ดี ไอ วาย เครือข่ายเกษตรจังหวัด ศูนย์ผลิตภัณฑ์ชุมชนกระเป๋าคัดสี สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 30 ศูนย์ส่งเสริมทักษะชีวิตบุคคลออทิสติกโรงเรียนบ้านชีเหล็กใหญ่ เป็นวิทยากร สามารถบูรณาการการศึกษาเข้าสู่เครือข่ายและอาสาท้องถิ่น

5.1.4 ขั้นที่ 4 พอรัมเย็น พบว่า ชุมชนมีศักยภาพอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.51$, $S.D.=1.12$) คนในชุมชนมีความเข้าใจเรื่องพอรัมเย็น และปฏิบัติได้ มีปราชญ์ชาวบ้านพาเดินเรียนรู้ป่าชุมชน ชำระรายการเก็ยณจิตอาสารักษาสีงแวดล้อม เป็นวิทยากรได้ พื้นที่จัดกิจกรรม ได้แก่ พื้นที่ป่าชุมชนห้องเรียนในธรรมชาติ สามารถจัดกิจกรรมสิ่งแวดล้อมศึกษา การสาธิตในศูนย์เรียนรู้ชุมชน

5.1.5 ขั้นที่ 8 ทำขาย พบว่า ชุมชนมีศักยภาพอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.51$, $S.D.=1.16$) คนในชุมชนมีความเข้าใจเรื่องทำขายและปฏิบัติได้ มีพ่อค้าแม่ค้า เจ้าของศูนย์ของผลิตภัณฑ์กระเป๋าคัดสีชุมชน เป็นวิทยากร พื้นที่จัดกิจกรรมอยู่ใกล้เมืองเดินทางสะดวก ได้แก่ โรงเรียนตลาดนัดชุมชน สามารถจัดกิจกรรมทักษะชีวิตการงานอาชีพ

5.1.6 ขั้นที่ 7 ทำเก็บ พบว่า ชุมชนมีศักยภาพอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.37$, $S.D.=1.18$) คนในชุมชนมีความเข้าใจเรื่องทำเก็บและปฏิบัติได้ มีปราชญ์ชาว เกลือ ปลาร้า หน่อไม้ต้องเป็นวิทยากร พื้นที่จัดกิจกรรมมีความพร้อม การเดินทางสะดวก ใกล้เมือง กิจกรรมของแหล่งเรียนรู้ ได้แก่ การสีข้าว เก็บรักษาพันธุ์ข้าว การหมักปลาร้า การเรียนรู้แบบธรรมชาติ จัดค่ายทัศนศึกษา

5.1.7 ขั้นที่ 3 พ่อยู พบว่า ชุมชนมีศักยภาพอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.35$, $S.D.=1.19$) คนในชุมชนมีความเข้าใจเรื่องพ่อยูและปฏิบัติได้ มีปราชญ์การทำถ่าน หมอดิน เกษตรกรในชุมชน ครูเกษตร เจ้าหน้าที่ทรัพยากรสิ่งแวดล้อม เป็นวิทยากร พื้นที่จัดกิจกรรม ได้แก่ บ้านเตาเผาถ่าน ป่าชุมชน โนนสมเืองหนองสระดี โนนน้ำอ้อม โนนใหม่ โรงเรียนบ้านชีเหล็กใหญ่ ป่าชุมชน ศูนย์เรียนรู้ เกษตรทฤษฎีใหม่ โคกหนองนาแนว สามารถจัดกิจกรรมเรียนรู้ทักษะชีวิต การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและการใช้วัสดุทดแทนในชุมชน การบูรณาการป่า 3 อย่างประโยชน์ 4 อย่าง

5.1.8 ขั้นที่ 1 พอกิน พบว่า ชุมชนมีศักยภาพอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.15$, $S.D.=1.27$) คนในชุมชนมีความเข้าใจเรื่องพอกินและปฏิบัติได้ มีปราชญ์ชาวบ้าน ครูอาสาเป็นวิทยากร มีความพร้อมในองค์

ความรู้ กิจกรรมของแหล่งเรียนรู้ ได้แก่ ทักษะชีวิต เกษตรยั่งยืน กลีกรรรมธรรมชาติ บูรณาการเนื้อหาตาม หลักสูตรการจัดการศึกษาค่ายทัศนศึกษา ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต

5.1.9 ขั้นที่ 2 พอใช้ พบว่า ชุมชนศักยภาพอยู่ในระดับน้อย ($\bar{X}=2.45$, $S.D.=1.18$) คนในชุมชน มีความเข้าใจเรื่องพอใช้และปฏิบัติได้ มีปราชญ์ชุมชนพาเดินเรียนรู้ป่าชุมชน มีข้าราชการเกษียณเป็นวิทยากร พื้นที่จัดกิจกรรม ได้แก่ โนนสมโฮง หนองสระตรี โนนน้ำอ้อม โนนใหม่ หนองเบน สวนป่าบ้านปลานิลทอง แต่เส้นทางยังไม่สะดวกนัก มีความพร้อมในองค์ความรู้ สามารถจัดกิจกรรมเรียนรู้ทักษะชีวิต เกษตรยั่งยืน กลีกรรรมธรรมชาติ จัดค่ายทัศนศึกษา

5.2 แนวทางการพัฒนาศักยภาพแหล่งเรียนรู้ชุมชน ตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงบ้านชีเหล็กใหญ่ ตำบลในเมือง อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ ผลการศึกษาเรียงลำดับขั้นของศักยภาพแหล่งเรียนรู้ชุมชน ดังนี้

5.2.1 ควรดำเนินกิจกรรมจิตอาสา แบ่งปันสิ่งของเอาไปเยี่ยมผู้ป่วยและผู้สูงอายุในชุมชน ร่วมมืออาสาพัฒนาชุมชนในรูปแบบบ้าน วัด โรงเรียน “บวร” จัดกิจกรรมที่ดึงดูดความสนใจเยาวชน “การสร้างเครือข่ายจิตอาสาจะทำให้การขับเคลื่อนชุมชนในเรื่องต่าง ๆ เกิดขึ้นได้” (อาทิตยา พิไลกุล, สัมภาษณ์, 26 กรกฎาคม 2564)

5.2.2 ควรส่งเสริมการจัดงานบุญประเพณี เชื่อมโยงบ้าน วัด โรงเรียน ให้เกิดการส่งต่อภูมิปัญญา ประเพณี วัฒนธรรมผ่านงานบุญ โดยจัดทำปฏิทินการเรียนรู้งานบุญ ฝึกฝนเยาวชนผู้บรรยายพิธีกรรมและผู้สืบทอดงานบุญต่างๆ บันทึกภาพเรื่องราวประวัติศาสตร์ สืบสานรื้อฟื้นประเพณี ฮีต 12 คอง 14 “การจัดกิจกรรมร่วมกันระหว่างบ้าน วัด โรงเรียน เป็นการช่วยสืบสานประเพณี วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อมในชุมชน” (สุวนีย์ สิทธิบุตร, สัมภาษณ์, 25 กรกฎาคม 2564)

5.2.3 ควรสร้างฐานข้อมูล จัดเก็บองค์ความรู้ที่สืบค้นได้ง่าย ผ่านสื่อออนไลน์ต่าง ๆ มีรูปแบบที่น่าสนใจ และประชาสัมพันธ์ผ่านภาคีเครือข่ายต่างๆ สร้างเครือข่ายตลาดนัดชุมชน ลานวัฒนธรรมชุมชน เชื่อมโยงแหล่งเรียนรู้ชุมชนอื่น ๆ “จัดเก็บองค์ความรู้ บนฐานข้อมูลออนไลน์ สืบค้นได้ง่ายสะดวกรวดเร็ว” (ธารนิธิ พยัคฆราชศักดิ์, สัมภาษณ์, 26 กรกฎาคม 2564)

5.2.4 ควรจัดตลาดชุมชนพอเพียง และพัฒนาสู่รูปแบบตลาดพอเพียงออนไลน์ให้มีความรู้เกี่ยวกับการตลาด การพัฒนาผลิตภัณฑ์และการจำหน่ายสินค้าออนไลน์ “จัดตลาดนัดชุมชนให้คนมาเยี่ยม มาเที่ยว มาเรียนรู้ ช่วยขับเคลื่อนสนับสนุนสร้างรายได้สร้างอาชีพจากภูมิปัญญา” (ชนิกาน นราพงษ์, สัมภาษณ์, 26 กรกฎาคม 2564)

5.2.5 ควรจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้การแปรรูปผลผลิต เก็บรักษาอนุรักษ์พันธุ์พืชพื้นถิ่นการวิจัยและพัฒนามาตรฐานอาหารแปรรูปจากภูมิปัญญาอนุรักษ์พันธุ์ข้าวพื้นถิ่นจัดกิจกรรมร่วมในงานเทศกาลต่าง ๆ “สร้างเครือข่ายการแปรรูปถนอมอาหาร จัดกิจกรรมเรียนรู้” (สุชาติา วงศ์คำสิงห์, สัมภาษณ์, 27 กรกฎาคม 2564)

5.2.6 ควรรณรงค์ให้ชุมชนใส่ใจแหล่งธรรมชาติ จัดค่ายอาสาอนุรักษ์ฟื้นฟูพื้นที่นันทนาการวิทยุ ทรัพยากรธรรมชาติในชุมชนให้เป็นพื้นที่เรียนรู้ “ควรมีโครงการค่ายรักษาพื้นที่ธรรมชาติ สร้างพื้นที่สีเขียวในชุมชน ลดการเผาหญ้าทำลายสิ่งแวดล้อม” (มนตรี สวงโท, สัมภาษณ์, 19 เมษายน 2564)

5.2.7 ควรส่งเสริมให้ชุมชนรู้จักการใช้ทรัพยากรในพื้นที่สร้างอาชีพ สร้างรายได้ เป็นชุมชนตัวอย่างในการพึ่งพาตนเอง สร้างฐานเรียนรู้ตลาดนัดความรู้จัดกิจกรรมสอนอาชีพภูมิปัญญาพื้นถิ่น

อาหาร การทอผ้า เครื่องใช้สอย ยาสมุนไพร “จัดตลาดนัดชุมชนชายและให้ความรู้ สร้างรายได้ ช่วยให้คนในชุมชนพึ่งพาตนเองได้” (สุภาพร ตาเมือง, สัมภาษณ์, 27 กรกฎาคม 2564)

6. สรุปผลการวิจัย

6.1 ศักยภาพแหล่งเรียนรู้ชุมชนตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงโดยภาพรวมมีศักยภาพอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาารายด้าน พบว่า มีศักยภาพอยู่ในระดับมาก ปานกลางและน้อย เรียงลำดับดังนี้ ชั้นที่ 6 ทำทาน ชั้นที่ 5 ทำบุญ ชั้นที่ 9 เครือข่าย ชั้นที่ 4 พอร์มเย็น ชั้นที่ 8 ทำขาย ชั้นที่ 7 ทำเก็บ ชั้นที่ 3 พออยู่ ชั้นที่ 1 พอกิน ชั้นที่ 2 พอใช้ ศักยภาพแหล่งเรียนรู้ชุมชนทุกชั้นมีความเหมาะสมเป็นแหล่งเรียนรู้ได้ ชุมชนมีความเข้าใจและปฏิบัติเป็นวิถีชีวิตประจำวัน มีปราชญ์ชุมชนเป็นวิทยากร มีองค์ความรู้ มีกิจกรรมเรียนรู้วิถีชีวิตจริง

6.2 แนวทางการพัฒนาศักยภาพแหล่งเรียนรู้ชุมชนตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า ควรจัดกิจกรรมจิตอาสาโดยใช้การปันแรงในงานบุญ รูปแบบ “บวร” รื้อฟื้นประเพณีฮีต 12 คอง 14 จัดทำฐานข้อมูลออนไลน์ สร้างลานวัฒนธรรมชุมชน สร้างเครือข่ายเยาวชนผ่านกิจกรรมค่ายปลูกป่า ค่ายดนตรีพื้นบ้านและภูมิปัญญาท้องถิ่นจัดทำปฏิทินเรียนรู้ในรอบปีจัดตลาดชุมชนพอเพียง การพัฒนาผลิตภัณฑ์ และจำหน่ายสินค้าออนไลน์ จัดตั้งศูนย์การเรียนรู้การแปรรูปผลผลิต เก็บรักษาอนุรักษ์พันธุ์พืชพื้นถิ่น วิชาช่างพื้นบ้าน จัดกิจกรรมเมนูอาหารพื้นถิ่น การทอผ้า การประดิษฐ์ของที่ระลึก การรักษาด้วยสมุนไพร

7. อภิปรายผล

7.1 ศักยภาพแหล่งเรียนรู้ชุมชนตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง โดยภาพรวม มีศักยภาพอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาารายด้าน พบว่า มีศักยภาพอยู่ในระดับมาก คือ ชั้นทำทาน ชั้นทำบุญ และ ชั้นเครือข่าย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า สังคมอีสานเป็นสังคมแห่งทาน ได้รับการปลูกฝังตามกระบวนการขัดเกลาทางสังคมว่าทานคือการให้ หรือจาคะในฆราวาสธรรม ซึ่งเป็นธรรมสำหรับผู้ครองเรือน กล่าวถึงการสละสิ่งของและความสุขส่วนตัวเพื่อประโยชน์สุขแก่ผู้อื่น อีกทั้งทานยังเป็นบุญขั้นแรก ในกริยาวัตถุ 10 คือ การให้ การสละ การเผื่อแผ่แบ่งปัน ไม่ว่าจะเป็นเงินทอง ข้าวของเครื่องใช้หรือสิ่งอื่นใด และไม่ว่าจะให้แก่ใครก็ถือเป็นบุญทั้งสิ้น ชุมชนบ้านชีเหล็กใหญ่ เป็นสังคมชนบทที่ยึดถือชนบประเพณีเดิมไว้อย่างเหนียวแน่น มีความเชื่อตามหลักธรรมในพุทธศาสนา ผ่งในงานบุญประเพณีฮีต 12 คอง 14 โดยมีวัดบริบูรณ์ และมีศาลเจ้าพ่อพญาแลเป็นศูนย์รวมจิตใจ มีการติดต่อสัมพันธ์กับชุมชนอื่น ๆ เนื่องจากความเป็นศูนย์รวมความเชื่อบุญและทานเพื่อแสดงความกตัญญูต่อเจ้าเมืองคนแรก ผู้สละชีวิตสร้างบ้านแปลงเมือง จึงมีเครือข่ายชุมชนอื่นเข้ามาช่วยจัดงานและร่วมงานมาอย่างต่อเนื่องทุกปี โดยเฉพาะงานประเพณีบุญเดือน 6 เป็นเครือข่ายช่วยเหลือกันเกื้อหนุนกันไม่ทิ้งกัน ทำให้ชุมชนเข้มแข็ง โดยทฤษฎีนิเวศวิทยาวัฒนธรรมเชื่อว่าสภาพแวดล้อมเป็นตัวกำหนดวัฒนธรรม ทำให้วัฒนธรรมแต่ละพื้นที่มีรูปแบบที่หลากหลายต่างกัน และทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่เชื่อว่าสถาบันครอบครัวทำให้เกิดกระบวนการขัดเกลาทางสังคม มีความเข้าใจคุณธรรมพื้นฐาน ยึดถือธรรมเนียมประเพณีร่วมกัน จึงส่งผลให้ชุมชนบ้านชีเหล็กใหญ่ ยังยึดถือชนบประเพณีเดิมไว้อย่างเหนียวแน่น มีปฏิบัติตามหลักธรรมในพุทธศาสนาสอดคล้องกับงานวิจัยของ สายฝน เสกขุนทด (2562) พบว่า ประชาชนมีพฤติกรรมโดยภาพรวมในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง ด้านการมีคุณธรรมอยู่ในระดับมาก และพิชานันท์ เตชะประดิษฐวานิช

และพระมหาวิริษัณ วรนิโท (2562) พบว่า พุทธศาสนิกชนปฏิบัติตามหลักบุญกิริยาวัตถุ 10 โดยภาพรวมอยู่ในระดับบ่อยครั้ง ซึ่งในด้านทานมัยนั้น จะทำบุญตักบาตรอย่างสม่ำเสมอเมื่อมีโอกาส เป็นหลักธรรมพื้นฐานที่ได้รับการปลูกฝังจากครอบครัว ปฏิบัติได้ง่ายในชีวิตประจำวัน เช่นเดียวกับนิเวศน์ มณีรัตนวงศ์ (2560) พบว่า งานบุญข้าวสาก เป็นการทำบุญอุทิศให้กับผู้ล่วงลับ ซึ่งมีความสำคัญต่อครอบครัวและการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม รวมทั้ง นฤชา โฆษาศิวิไลซ์, เสาวภา สุขประเสริฐ และสุวารี ศรีบุญะ (2559) พบว่า เครือข่ายพลังสังคมเกิดจากการถ่ายทอดภูมิปัญญาจากรุ่นสู่รุ่น มาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน มีปัจจัยสำคัญ คือ ความร่วมมือและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างเครือข่าย เพื่อเชื่อมโยงกิจกรรมการผลิตและทุนทางสังคมทำให้เครือข่ายทางสังคมมีความเข้มแข็ง

7.2 แนวทางการพัฒนาศักยภาพแหล่งเรียนรู้ชุมชน ตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงบ้านชีเหล็กใหญ่ ตำบลในเมือง อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ พบว่าควรจัดกิจกรรมจิตอาสาโดยใช้การปันแรงในรูปแบบ “บวร” ส่งเสริมเยาวชนสืบทอดงานบุญประเพณี รื้อฟื้นประเพณีฮีต 12 คอง 14 จัดทำฐานข้อมูลออนไลน์ สร้างลานวัฒนธรรมชุมชน สร้างเครือข่ายเยาวชนผ่านกิจกรรมค่ายจิตอาสาจัดทำปฏิทินเรียนรู้ในรอบปีทั้งนี้ อาจเป็นเพราะการพัฒนาเชิงวัฒนธรรม เป็นกลยุทธ์สำคัญในการสร้างความรักสามัคคีของคนในชุมชนและนอกชุมชน สามารถรวบรวมการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชน เข้ามาช่วยกันขับเคลื่อนกิจกรรมงานบุญประเพณีในรูปแบบ “บวร” ได้เป็นอย่างดี โดยการรื้อฟื้นและสืบสานงานบุญประเพณีฮีต 12 คอง 14 ให้เป็นกิจกรรมหลักของชุมชน สืบเนื่องจากสังคมไทยมีรากฐานวัฒนธรรมมาจากพระพุทธศาสนา มีลักษณะเป็นสังคมทานและบุญ กิจกรรมบุญจึงเป็นเครื่องร้อยรัดทุนทางสังคมและเป็นสะพานเชื่อมให้คนรู้จักสามัคคีกับทั้งกิจกรรมจิตอาสา เป็นการสร้างเครือข่ายสังคมที่อาศัยการมีส่วนร่วมกันของคนที่สนใจเหมือนกัน ต้องการแสดงออกเหมือนกัน มีเป้าหมายเดียวกัน กิจกรรมของแหล่งเรียนรู้ชุมชนจึงควรมีความหลากหลายตอบสนองได้ทุกช่วงวัย ทั้งตลาดนัดชุมชน ลานวัฒนธรรมชุมชน ค่ายปลูกป่า เทศกาลดนตรี ค่ายการแสดง ค่ายภาษา นักเรียนแลกเปลี่ยน ใกล้เคียง ค่ายดนตรี ซึ่งนอกจากจะได้ความรู้ทักษะใหม่ ๆ แล้วยังทำให้เกิดการขัดเกลาทางความคิดจิตใจนำไปสู่สังคมเข้มแข็งอันเป็นรากฐานสู่เศรษฐกิจพอเพียงในชุมชนที่ยั่งยืนต่อไป โดยที่ทฤษฎีการพัฒนาที่ยั่งยืนเชื่อว่าต้องพัฒนาคนให้มีคุณภาพ พร้อมเป็นกำลังสำคัญในระบบเศรษฐกิจและสังคม ดำรงชีวิตที่เกื้อกูลไม่ทำลายธรรมชาติ และทฤษฎีการเรียนรู้ลงมือกระทำเชื่อว่าการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติจริง ร่วมมือกันเรียนรู้ จะสามารถสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง ซึ่งทฤษฎีการมีส่วนร่วมเชื่อว่าการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในแก้ไขปัญหาส่วนรวมของชุมชน จะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน สอดคล้องกับผลการวิจัยของ พระอธิการ สุรศักดิ์ สุขุมโล (2563) พบว่า ในชนบทวัดยังคงมีความหมายกับวิถีชีวิตของสังคมไทย ควรปรับปรุงกิจกรรมทางศาสนาให้สอดคล้องกับสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป สุจิตราลักษณ์ สุดา (2556) พบว่า ประเพณีฮีตสิบสองเปรียบเสมือนสายใยชุมชนทำให้ชาวบ้านมีความรักใคร่ ประองดองกัน และร่วมกันรักษาประเพณีอันดีงาม โดยการเชื่อมโยงกับภูมิหลังทางสังคมและวัฒนธรรมของชุมชน กับทั้งบุชราภรณ์ ตีเยาว์ (2561) พบว่า ขบวนการจิตอาสาช่วยขัดเกลาทางสังคมให้กับเยาวชนที่เกิดการพัฒนาด้านคุณธรรมและมีทักษะชีวิต เป็นพลเมืองที่มีคุณภาพ และพาสนา จุลรัตน์ (2561) พบว่า การพัฒนาจิตสาธารณะต้องร่วมมือกันปลูกฝังให้เกิดแก่ผู้เรียน โดยบูรณาการสอดแทรกไว้ในกิจกรรมการเรียนรู้ในรูปแบบต่าง ๆ ให้ผู้เรียนปฏิบัติด้วยตนเอง

8. ข้อเสนอแนะ

8.1 ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

ชุมชนและภาคีพัฒนาที่เกี่ยวข้อง ควรนำแนวทางการพัฒนาศักยภาพแหล่งเรียนรู้ชุมชน ตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ไปสร้าง 1) แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ชุมชน 2) จัดทำคู่มือและพัฒนา หลักสูตรกิจกรรม สื่อ และปฏิทินการเรียนรู้ ให้สอดคล้องหลักสูตรการศึกษาของโรงเรียน และประเมิน วัตถุประสงค์ 3) จัดการเรียนรู้โดยให้นักเรียนไปเรียนรู้ฝึกทักษะในแหล่งเรียนรู้ชุมชน โดยมีปราชญ์ชุมชน เป็นวิทยากรหลัก

8.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

8.2.1 วิจัยและพัฒนารูปแบบการจัดการประเพณีฮีด 12 คอง 14 งานบุญอัตลักษณ์บ้านชีเหล็กใหญ่

8.2.2 สร้างหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง เป็นรายวิชายืดหยุ่นที่มีหน่วยกิต สะสม เทียบโอนเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาในระบบและนอกระบบการศึกษาได้

8.2.3 วิจัย และพัฒนาแหล่งเรียนรู้ชุมชนบ้านชีเหล็กใหญ่เพื่อยกระดับเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิง วัฒนธรรมจังหวัดชัยภูมิ

9. เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2545). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติพ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545. กรุงเทพฯ : องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.
- นฤชา โฆษาศิวิไลซ์, เสาวภา สุขประเสริฐ และสุวารี ศรีบุญ. (2559). รูปแบบการพัฒนาเครือข่ายพลัง สังคมเชิงบูรณาการในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน. วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย. 11(38) : 105-118.
- นันทวรรณ เหล่าฤทธิ์. (2557). จากบรรพชนถึงลูกหลาน ชีเหล็กใหญ่ชัยภูมิ. กรุงเทพฯ : ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).
- นิเวศน์ มณีรัตนวงศ์. (2560). กระบวนการจัดการชุมชนโดยบูรณาการหลักคำสอนทางศาสนาและวิถีแห่ง วัฒนธรรมของชุมชนใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้. ปัตตานี : สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงฆ์ปัตตานี.
- บุษราภรณ์ ดีเยาว์. (2561). ขบวนการจิตอาสา : การขัดเกลาทางสังคมกับการพัฒนาตนเองของเยาวชน ในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล. วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระอธิการสุรศักดิ์ สุขมาโล. (2563). วัดกับศูนย์กลางการเรียนรู้และพัฒนาของชุมชน. วารสารชัยภูมิ บริหารคดี. 3(1) : 37-49.

- พาสนา จุรัตน์. (2561). *การจัดการเรียนรู้สำหรับผู้เรียนในยุค Thailand 4.0. Veridian E-Journal, Silpakorn University ฉบับภาษาไทย สาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ*. 11(2) : 2363-2380.
- พิชานันท์ เตชะประสิทธิ์วานิช และพระมหาวิริธิน วรินโท. (2562). การปฏิบัติตนตามหลักบุญกิริยาวัตถุ 10 ของพุทธศาสนิกชนวัดไร่ขิงจังหวัดนครปฐม. *วารสาร มจร พุทธปัญญาปริทรรศน์*.4(2) : 31-44.
- มูลนิธิกิจกรรมธรรมชาติ. (2559). *กิจกรรมธรรมชาติ การแปลงปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติแบบคนจน*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ตะวันออก.
- สัมภาษณ์ ชนิกา นราพงษ์. หัวหน้าศูนย์. ศูนย์การเรียนรู้ธัมมปัญญาญาณาวลัย โรงเรียนกาญจนาภิเษกวิทยาลัย. 26 กรกฎาคม 2564
- สัมภาษณ์ ธารนิจ พัยชมราชศักดิ์. ครูอัตราจ้าง. โรงเรียนอนุบาลจงเจริญ. 26 กรกฎาคม 2564
- สัมภาษณ์ มนต์รี สวงโท. ประธานชุมชน. กรรมการชุมชนซีเหล็กใหญ่. 19 เมษายน 2564
- สัมภาษณ์ สุชาดา วงศ์คำสิงห์. คณะกรรมการโรงเรียน. โรงเรียนบ้านซีเหล็กใหญ่. 27 กรกฎาคม 2564
- สัมภาษณ์ สุภาพร ตาเมือง. ประธานอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน. ชุมชนซีเหล็กใหญ่. 27 กรกฎาคม 2564
- สัมภาษณ์ สุวณีย์ สิทธิบุตร. ครูชำนาญการพิเศษ. โรงเรียนบ้านซีเหล็กใหญ่. 26 กรกฎาคม 2564
- สัมภาษณ์ อัจฉริยา พิไลกุล. นักเรียน. โรงเรียนสตรีชัยภูมิ. 25 กรกฎาคม 2564
- สัมภาษณ์ อาทิตยา พิไลกุล. ครูชำนาญการพิเศษ. โรงเรียนสตรีชัยภูมิ. 26 กรกฎาคม 2564
- สายฝน เสกขุนทด. (2562). ผลการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงระดับประชาชน. *วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี*. 8(1) : 52-66.
- สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดชัยภูมิ. (2561). *แผนพัฒนาการศึกษา (2562-2565) จังหวัดชัยภูมิ*. สืบค้นเมื่อ 15 กุมภาพันธ์ 2564. จาก https://sites.google.com/site/cpmpeo/data_pr/doc_plan_pr/plan-phat-62-65
- สุจิตราลักษณ์ สุดา. (2556). *ความเชื่อ พิธีกรรมในประเพณีฮีตสิบสองของภาคอีสาน : กรณีศึกษาหมู่บ้านกุดชุม อำเภอกุดชุม จังหวัดยโสธร*. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- อัญชลี แอมประชา. (2563). *แผนพัฒนาหมู่บ้าน บ้านซีเหล็กใหญ่ หมู่ 2 ตำบลรอบเมือง อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ*. ชัยภูมิ : องค์การบริหารส่วนตำบลรอบเมืองอำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ.